

UTVIKLINGEN PÅ ARBEIDSMARKEDET¹

NAVs arbeidsmarkedsprognose

Sammendrag

Arbeidsmarkedet utviklet seg svakt i årets første kvartal. Veksten i arbeidsstyrken avtok, sysselsettingen falt og arbeidsledigheten, målt ved SSBs arbeidskraftsundersøkelse (AKU), økte betraktelig. Den registrerte arbeidsledigheten økte i samme periode, men mye mindre enn AKU-ledigheten.

Vi venter at arbeidsledigheten skal fortsette å øke i år og neste år, og at det i gjennomsnitt vil bli 82 000 registrerte helt ledige i år og 92 000 i 2016. Som andel av arbeidsstyrken ventes ledigheten å bli på 3,0 prosent i år og 3,3 prosent til neste år. Bakgrunnen for dette er at vi forventer en svakere vekst i fastlandsøkonomien i år enn i fjor, og dermed en svakere vekst i sysselsettingen. Til neste år antar vi at veksten i fastlandsøkonomien vil bli noe høyere og at ledigheten vil øke mindre enn i år.

Oljeprisen har steget siden bunnen i januar, men er fortsatt 40 prosent lavere enn for ett år siden. Vi venter derfor en betydelig nedgang i oljeinvesteringene i år og en noe mindre nedgang neste år. Boliginvesteringene var lavere i 2014 enn året før. På grunn av en relativt lav vekst i boligprisene og lav igangsetting av nye boligprosjekter, venter vi ikke ny vekst i boliginvesteringene før neste år. Dette er faktorer som vil bidra til lavere vekst i fastlandsøkonomien og i sysselsettingen.

Kronen har styrket seg i takt med oppgangen i oljeprisen, men den er fortsatt svakere enn i årene etter finanskrisen. Dette, sammen med en noe høyere vekst internasjonalt, vil bidra til økt eksport av varer og tjenester framover, men vil ikke være nok til å motvirke nedgangskonjunktoren i år.

.....
¹ NAVs prognoser er utarbeidet av prognosegruppen i Arbeids- og velferdsdirektoratet. Artikkelen er skrevet av Kari-Mette Ørbog.
.....

Utviklingen på arbeidsmarkedet

Svakere vekst i sysselsettingen

Sysselsettingen målt ved SSBs arbeidskraftundersøkelse (AKU) vokste sterkt i både andre og fjerde kvartal i fjor, etter nullvekst i første kvartal og en liten nedgang i tredje kvartal (se figur 1). I første kvartal i år var det igjen en større nedgang i sysselsettingen ifølge sesongjusterte tall. I prosent av befolkningen mellom 15 og 74 år var sysselsettingsgraden dermed 67,7 prosent, eller 0,4 prosentpoeng lavere enn i første kvartal i fjor.

Kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR)² viser at sysselsettingsveksten stoppet opp i første kvartal i år etter en gjennomsnittlig kvartalsvekst på mellom 6 000 og 7 000 gjennom fjoråret. Flere av de største næringene, målt etter andel sysselsatte, bidro til å trekke veksten ned, med nedgang i sysselsettingen innen varehandel og industrien samlet (se figur 2). Innen industrien hadde undernæringene som leverer til olje- og gasssektoren nedgang fra siste kvartal i fjor, men det var også svak utvikling blant flere av de tradisjonelle industrinæringene. Næringen utvinning av olje og gass hadde for

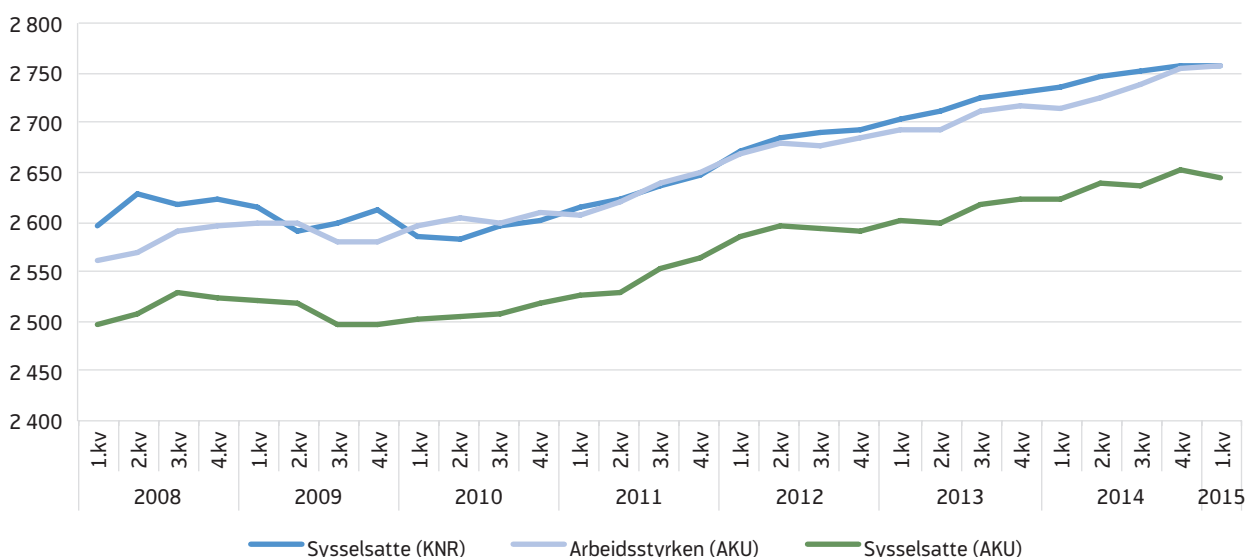
TO MÅL PÅ ARBEIDSLEDIGHETEN I NORGE

NAV's ledighetstall viser antall personer som registrerer seg som arbeidssøkere hos NAV. Statistisk sentralbyrås (SSB) arbeidskraftundersøkelse (AKU) er en utvalgsundersøkelse som kartlegger arbeidsstyrken, sysselsettingen og arbeidsledigheten. Personer uten arbeid, som ikke har rett på dagpenger eller til å delta på arbeidsmarkedstiltak, kan mangle incentiv til å registrere seg som arbeidssøker hos NAV samtidig som de svarer i AKU at de er ledige og aktivt søker arbeid. Dette er en av grunnene til avviket mellom antall registrerte ledige hos NAV og ifølge AKU. For nærmere forklaring om avviket mellom registrert ledighet og AKU-ledighet, se <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/akumnd/tilleggsinformasjon/arsaker-til-avvik-i-ledighetstallene-til-nav-og-ssb>. Se også «Begreper og definisjoner» bakerst i publikasjonen for en detaljert beskrivelse av de ulike arbeidsmarkedsvareblene.

fjerde kvartal på rad et fall i sysselsettingen i samme periode. Det var imidlertid oppgang i sysselsettingen innen bygg- og anlegg og helse- og omsorgstjenester, noe som bidro til at sysselsettingen ikke falt i første kvartal.

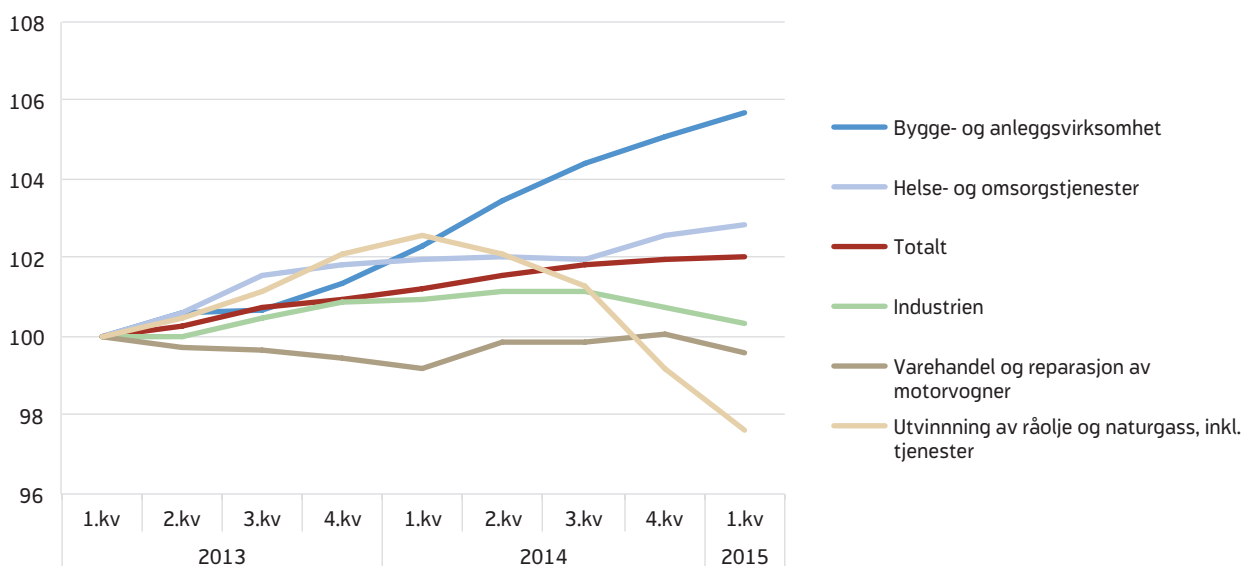
² Sysselsettingen målt ved AKU inkluderer kun personer bosatt i Norge og er derfor lavere enn sysselsettingen slik den beregnes i KNR, siden den sistnevnte også inkluderer midlertidig sysselsatte som ikke er registrert bosatte.

Figur 1. Sysselsatte ifølge AKU og Nasjonalregnskapet. Arbeidsstyrken ifølge AKU. Sesongjustert. 1 000 personer

Kilde: SSB

Figur 2. Sesongjustert utvikling i sysselsettingen i utvalgte næringer. Kvartalsvis nasjonalregnskap. Indeksert: 1. kvartal 2013 =100

Kilde: SSB

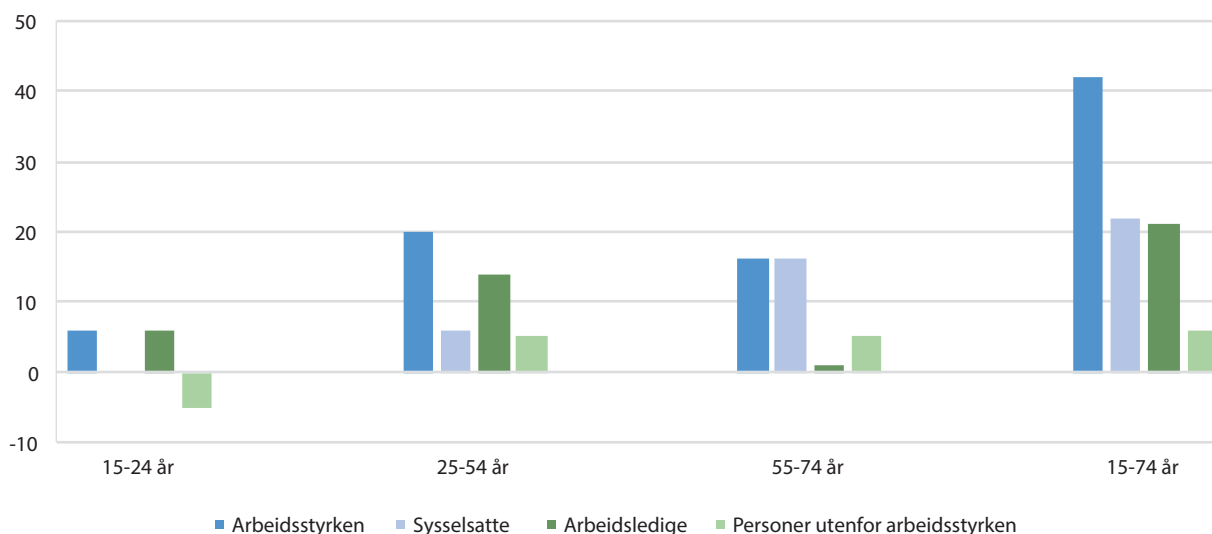
Arbeidsstyrken

Arbeidsstyrken er summen av de sysselsatte og arbeidsledige i yrkesaktiv alder, mellom 15 og 74 år, og tilsvarende tilbudet av arbeidskraft. Etter en tiltakende vekst gjennom de tre siste kvartalene i fjor, var det kun en svak oppgang i første kvartal i år. Yrkesdeltakelsen, som er arbeidsstyrken delt på befolkningen i yrkesaktiv alder, viste også en oppgang gjennom de tre siste kvartalene i fjor, men falt noe i første kvartal i år ifølge sesongjusterte AKU-tall.

Arbeidsstyrken økte med 42 000 personer fra første kvartal i fjor til første kvartal i år (se figur 3). Oppgangen består av en økning i sysselsettingen på 22 000 og en økning i AKU-ledigheten på over 21 000. Befolkningen mellom 15 og 74 år vokste med 49 000 i samme periode, slik at antall personer utenfor arbeidsstyrken økte med i overkant av 6 000.

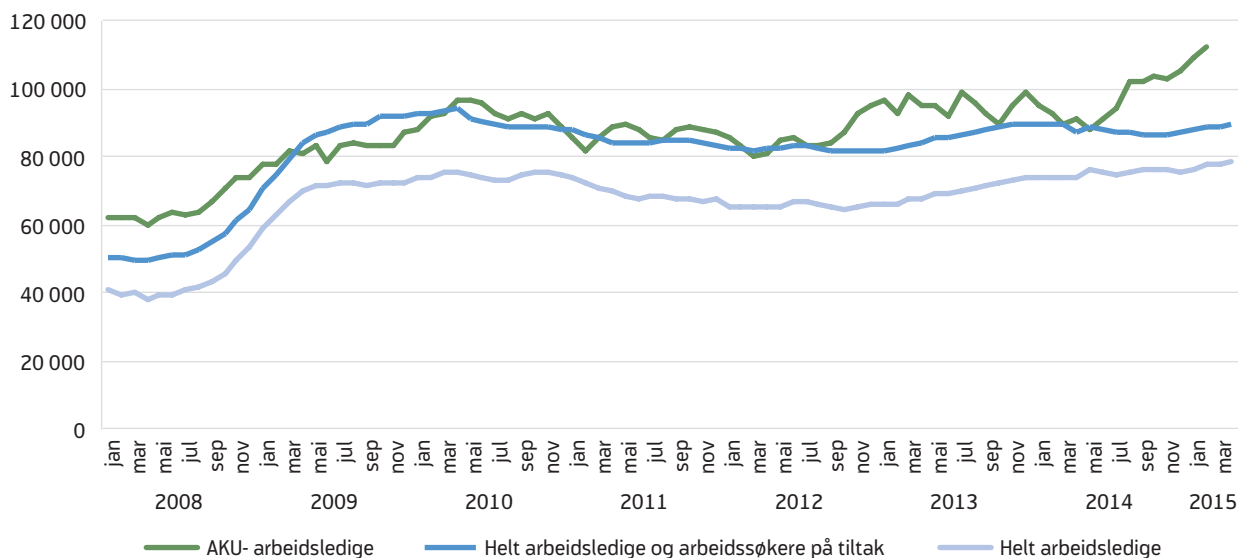
Yrkesdeltakelsen økte mest for den yngste gruppen, de mellom 15 og 24 år, fra første kvartal i fjor til første

Figur 3. Endringer i befolkningen i yrkesaktiv alder etter arbeidsstyrkestatus. 1 000 personer. 1. kvartal 2014 - 1. kvartal 2015

Kilde: SSB

Figur 4. Utviklingen i antallet registrerte helt ledige, summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak og arbeidsledige ifølge Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU). Sesongjusterte tall

Kilde: SSB og NAV

kvartal i år. Men sysselsettingen var uendret i samme periode, slik at hele oppgangen i arbeidsstyrken gjenspeiles i økt ledighet. For personer i alderen 25-54 år var yrkesdeltakelsen om lag uendret, men siden arbeidsstyrken økte mer enn sysselsettingen, steg AKU-ledigheten. Personer i aldersgruppen 55-74 år hadde den største oppgangen i sysselsettingen, like stor som oppgangen i arbeidsstyrken, slik at AKU-ledigheten kun økte med 1 000.

Tydelig oppgang i ledigheten

Arbeidsledigheten målt ved AKU falt gjennom første halvår i fjor, før den steg betydelig gjennom andre halvår. Oppgangen fortsatte i første kvartal i år og sesongjusterte tall viser at AKU-ledigheten økte med 9 000 personer fra fjerde kvartal i fjor (se figur 4). AKU-ledigheten var dermed på 4,1 prosent av arbeidsstyrken i første kvartal i år og det er den høyeste ledighetsraten siden 2005.

Antallet registrerte arbeidsledige hos NAV steg svakt gjennom fjoråret, og falt i de to siste månedene. Noe av denne nedgangen skyldtes at flere enn det som er vanlig startet i arbeidsmarkedstiltak mot slutten av året. Gjennom de fire første månedene i år, har ledigheten økt med 2 900 personer, korrigert for sesongvariasjoner. Ved utgangen av april var det 79 600 helt

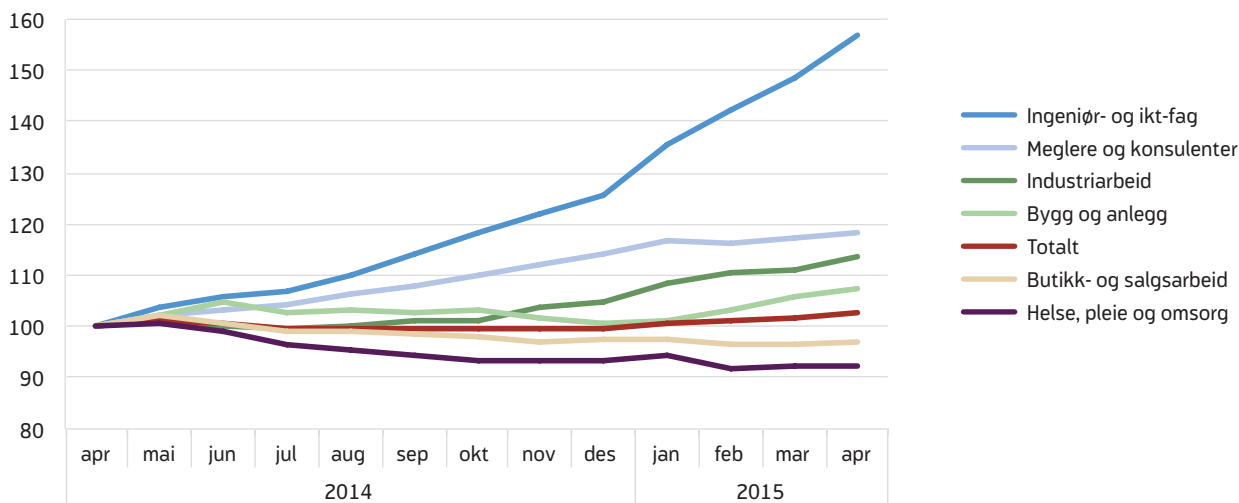
ledige. Det tilsvarer 3,0 prosent av arbeidsstyrken og er en oppgang fra 2,8 prosent i april i fjor.

Bruttoarbeidsledigheten, som er summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak, økte svakt gjennom siste kvartal i fjor. I de fire første månedene i år har veksten vært sterkere, og i april var det en oppgang i bruttoledigheten i flere av de største yrkesgruppene, som bygg- og anlegg og industriarbeid. Særlig innen yrkesgruppen ingeniør- og ikt-fag har økningen i bruttoledigheten vært stor, om enn fra et lavt nivå (se figur 5). Ved utgangen av april i år var det 94 000 helt ledige og arbeidssøkere på tiltak, tilsvarende 3,5 prosent av arbeidsstyrken mot 3,4 i april i fjor.

Utviklingen internasjonalt

Eksporpen av tradisjonelle varer og tjenester utgjør nesten 30 prosent av Fastlands-BNP. Omfanget av norsk eksport betyr mye for produksjonen i Norge og derfor også etterspørselen etter arbeidskraft. I 2014 gikk 70 prosent av fastlandseksporten til Europa og USA, målt i løpende priser. Utviklingen hos våre handelspartnere påvirker derfor utviklingen i norsk økonomi.

Figur 5. Utviklingen i summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak i ulike yrkesgrupper. Sesongjustert. Indeksert: April 2014 =100

Kilde: NAV

Tiltakende vekst i eurosonen

Gjennom siste halvår i fjor tiltok veksten i eurosonens bruttonasjonalprodukt (BNP) etter et svakt andre kvartal (se figur 6). Oppgang i eksporten, privat konsum og investeringer bidro til veksten. Det foreløpige BNP-estimatet for første kvartal i år tyder på enda høyere vekst, ifølge sesongjusterte tall fra Eurostat. I Tyskland var det fortsatt vekst, om enn lavere enn i fjerde kvartal i fjor, noe som bidro til oppgangen for eurosonen samlet. I Frankrike vokste BNP sterkt i første kvartal i år etter en svak vekst i andre halvår i fjor. Italia har vært i resesjon tre kvartaler på rad, men nedgangen stoppet opp i fjerde kvartal i fjor og det var igjen positiv vekst i første kvartal i år. Den sterke veksten i siste kvartal i fjor fortsatte i Spania i første kvartal. Utenfor eurosonen var det sterk vekst i Sverige i fjerde kvartal i fjor. I Storbritannia avtok veksten i andre halvår etter sterk vekst i første halvår, og den gikk ytterligere ned i første kvartal i år.

Arbeidsledigheten i eurosonen var stabil i de tre første månedene i år på 11,3 prosent av arbeidsstyrken, viser sesongjusterte tall fra Eurostat. Til sammenlikning var ledighetsraten 11,7 prosent i mars 2014. Sysselsettingsveksten i eurosonen avtok i andre halvår i fjor og veksten var kun på 0,1 prosent fra tredje til fjerde kvartal.

Prisveksten i eurosonen har lenge vært lavere enn inflasjonsmålet på nær 2,0 prosent, fastsatt av Den europeiske sentralbanken (ESB). Prisfall eller vedvarende lav inflasjon kan dempe den økonomiske veksten, da det kan bidra til at folk utsetter sine kjøp eller investeringer i påvente av ytterligere nedgang i prisene. For å stimulere økonomien og få inflasjonen opp, iverksatte ESB ytterligere ekspansive pengepolitiske tiltak i form av obligasjonskjøp fra og med mars. Etter negativ tolv måneders prisvekst siden desember i fjor, stoppet nedgangen opp i april.

Vi antar at den ekspansive pengepolitikken vil fremme gjeninnhenting i eurosonen framover. En fortsatt svak euro vil gjøre eksport av varer og tjenester fra eurosonen mer konkurransedyktig. I tillegg venter vi at lavere oljepris vil bidra til økt økonomisk vekst da eurosonen er en oljeimportør. Det internasjonale pengesynet (IMF) oppjusterte i april vekstprognosen for 2015 og 2016 for eurosonen, og spesielt for noen av de største økonomiene, som Tyskland, Frankrike og Spania. Men de private investeringene er fortsatt moderate i mange av landene i eurosonen, med Tyskland og Spania som unntak. Lavkonjunkturen ventes derfor å vedvare, med 1,5 prosents vekst i år og 1,6 prosent neste år.

Lavere vekst i USA

Det første, foreløpige estimatet for BNP-veksten i USA viser at veksten avtok til 0,2 prosent i første kvartal i år fra 2,2 prosent i fjerde kvartal i fjor, målt i årlig rate, ifølge sesongjusterte tall fra Bureau of Economic Analysis. Den lavere vekstraten skyldes nedgang i eksporten, som må ses i sammenheng med den sterke dollaren, og en nedgang i bedriftsinvesteringene. Industriinvesteringene avtok og industriproduksjonen utviklet seg svakt i første kvartal, ifølge sesongjusterte tall fra den amerikanske sentralbanken Federal Reserve. Videre bidro en nedgang i offentlig investeringer og forbruk til å trekke ned BNP-veksten i første kvartal. Positive bidrag til veksten fra konsum i husholdninger og boliginvesteringer var ikke nok til å veie opp for dette. Flere av driverne bak den svake utviklingen i første kvartal antas å være midlertidige, som en kald vinter som dempet privat forbruk, slik at veksten kan ta seg opp i andre kvartal.

Arbeidsledigheten i USA var på 5,4 prosent av arbeidsstyrken i april, korrigert for sesongvariasjoner. Ledigheten har vært stabil de siste månedene, men sammenliknet med april i fjor, var ledigheten 0,8 prosentpoeng lavere. Sysselsettingen økte med 223 000 i april, etter

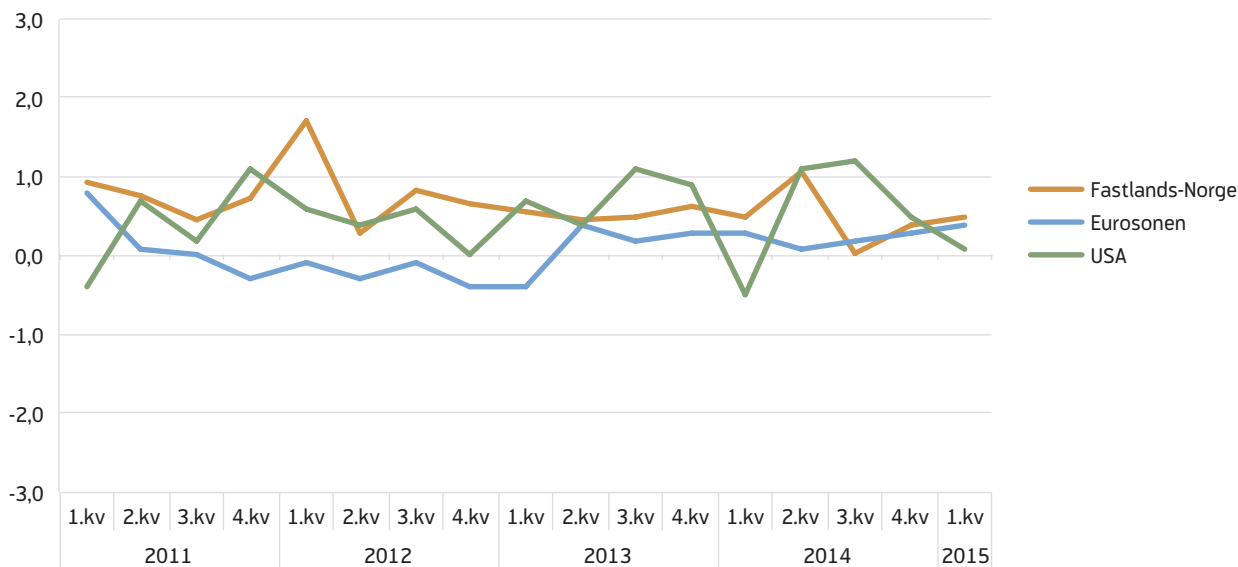
en svak oppgang foregående måned, og sysselsettingsandelen har vært uendret siden januar. Sysselsettingen har dermed ikke økt like raskt de fire første månedene i år som i samme periode i fjor. Trenden med bedring på arbeidsmarkedet har vart i to år, men har avtatt noe i styrke. Sammen med lav prisstigning, er det derfor mer sannsynlig at den amerikanske sentralbanken holder styringsrenten uendret på neste rentemøte i juni og dermed opprettholder den ekspansive pengepolitikken.

IMF har nedjustert vekstanslaget for den amerikanske økonomien, men de venter fortsatt sterkere vekst i år og neste år sammenliknet med i fjor. Begrunnelsen er at lavere energipriser, lav inflasjon og en videre bedring i boligmarkedet vil veie opp for den reduserte eksporten.

Den globale økonomien

I Kina fortsatte den avtakende trenden i BNP-veksten i første kvartal. Årsveksten var på 7 prosent, ifølge sesongjusterte tall fra the National Bureau of Statistics of China, og det er i tråd med myndighetenes mål som ble nedjustert fra 7,5 prosent i mars. IMF venter at veksten avtar noe i år og ytterligere til neste år. I Russland avtok veksten betydelig i fjor og IMF venter resesjon de nærmeste årene.

Figur 6. Kvartalsvis BNP-vekst blant Norges viktigste handelspartnere. Sesongjusterte tall. Prosent

Kilde: Eurostat og SSB (KNR)³

³ Tall for utviklingen i Fastlands-Norge.

Den samlede globale veksten ventes å bli på 3,5 prosent i år og 3,8 prosent neste år. Dersom lavere oljepris gir høyere etterspørselsvekst enn lagt til grunn, kan veksten bli sterkere. Lav inflasjon og stagnasjon i veksten i industriland er et usikkerhetsmoment IMF trekker fram, som gjør at den globale veksten kan bli svakere.

Utviklingen i Norge

Lavere vekst i fastlandsøkonomien

I 2014 økte Fastlands-BNP⁴ med 2,2 prosent. Dette er omtrent som den årlige trendveksten, estimert av SSB til om lag 2,25 prosent. Gjennom fjoråret var

.....

⁴ Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge er lik bruttonasjonalprodukt (BNP) utenom næringene utvinning av olje og naturgass, tjenester knyttet til olje- og gassutvinning, rørtransport og utenriks sjøfart.

utviklingen i fastlandsøkonomien noe ujevn, med sterk vekst i andre kvartal etterfulgt av en tydelig oppbremsing i tredje kvartal (se tabell 1). I første kvartal i år avtok veksten i Fastlands-BNP til 2,0 prosent, målt i årlig rate. Det er lavere enn trendveksten og utviklingen kan derfor karakteriseres som en nedgangskonjunktur.

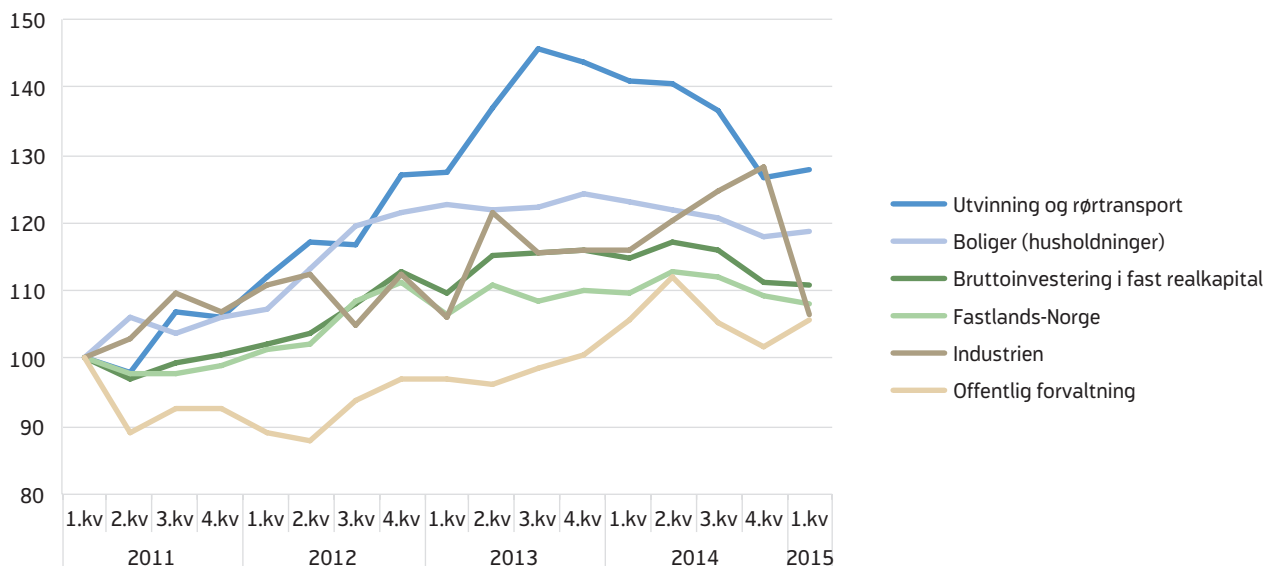
Eksporten av varer og tjenester falt i første kvartal og bidro til å trekke veksten i Fastlands-BNP ned. Økningen i eksporten av tradisjonelle varer fortsatte imidlertid for fjerde kvartal på rad, men eksporten av olje og gass falt, slik at den totale eksporten falt. Videre bidro en fortsatt nedgang i investeringene i fast realkapital til lavere vekst i fastlandsøkonomien, med en spesielt stor nedgang i industriinvesteringene. Det var også et fall i industriproduksjonen, målt ved bruttoproduktet, etter en avtakende vekst gjennom siste

Tabell 1. Utvikling i makroøkonomiske hovedstørrelser. Årlig vekst og sesongjustert kvartalsvis vekst. Prosent

	2013	2014	2. kv. 2014	3. kv. 2014	4. kv. 2014	1. kv. 2015
Bruttonasjonalprodukt	0,7	2,2	1,0	0,4	0,9	0,2
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge	2,3	2,2	1,1	0,0	0,4	0,5
Konsum i husholdninger	2,1	1,9	0,6	0,0	0,8	0,7
- Varekonsum	1,1	0,7	0,6	-0,4	0,8	0,5
- Tjenestekonsum	2,4	3,1	0,6	0,5	1,0	0,9
Konsum i offentlig forvaltning	1,7	2,7	0,6	0,5	0,7	0,3
Bruttoinvestering i fast realkapital	6,8	0,6	2,3	-1,2	-3,9	-0,3
- Utvinning og rørtransport	17,1	-1,7	-0,2	-3,0	-7,0	0,8
- Fastlands-Norge	2,9	1,7	2,9	-0,7	-2,5	-1,1
- Næringer	-1,1	0,2	3,5	2,9	-1,9	-5,3
- Andre tjenester	0,1	0,1	4,5	4,4	-3,4	-3,7
- Industri og bergverk	5,6	4,7	2,5	3,4	5,8	-20,4
- Annen vareproduksjon	6,2	-1,3	0,3	-0,6	-3,4	3,1
- Boliger (husholdninger)	6,4	-1,6	-1,0	-0,8	-2,6	0,9
- Offentlig forvaltning	6,5	8,2	6,2	-6,2	-3,2	4,1
Eksport i alt	-3,0	2,7	0,4	2,6	3,4	-3,8
- Tradisjonelle varer	1,0	2,3	4,2	0,5	0,4	0,8
- Råolje og naturgass	-7,6	1,5	-3,7	4,9	3,9	-5,8
Import i alt	4,3	1,9	3,6	3,4	-3,6	2,8
- Tradisjonelle varer	3,2	-0,3	1,8	0,0	-1,4	4,4

Kilde: Nasjonalregnskapet

Figur 7. Utviklingen i investeringene. Sesongjustert. Indeksert: 1. kvartal 2011=100

Kilde: SSB (KNR)

halvår i fjor. Både petroleumsinvesteringene og boliginvesteringene økte litt i første kvartal, men ikke nok til å innhente den betydelige nedgangen i fjerde kvartal i fjor. I offentlig forvaltning steg konsumet noe og investeringene økte igjen etter nedgang gjennom siste halvår i fjor. Konsumet i husholdningene fortsatte å øke moderat etter at veksten stoppet opp i tredje kvartal i fjor. Utviklingen i offentlig sektor og oppgangen i privat konsum bidro til at veksten i Fastlands-BNP i første kvartal ikke ble lavere.

Nedgang i investeringene

De totale bruttoinvesteringene utgjør nesten en tredjedel av Fastlands-BNP og inkluderer både investeringer på norsk sokkel og på fastlandet. Bruttoinvesteringene steg gjennom første halvår i fjor, før de falt i andre halvår og dermed bidro til lavere vekst i fastlandsøkonomien (se figur 7). I første kvartal fortsatte investeringene å falle, men i betydelig mindre omfang enn tidligere. Nedgangen i petroleumsinvesteringene stoppet opp, men fastlandsinvesteringene falt svakt videre på grunn av et betydelig fall i industriinveste-

ringene. Fastlandsinvesteringene består av investeringer innen bolig, tjenester, industri og offentlig forvaltning, og utgjør en femtedel av Fastlands-BNP.

Lave petroleumsinvesteringer

Investeringene innen olje- og gassnæringen har i stor grad bidratt til veksten i fastlandsøkonomien de siste årene gjennom økt etterspørsel rettet mot ulike industrinæringene og tjenesteleverandører. Etter å ha nådd en topp i tredje kvartal 2013 har petroleumsinvesteringene falt og fallet var særlig stort i fjerde kvartal i fjor. I første kvartal i år var det en liten oppgang i oljeinvesteringene, men sammenliknet med samme kvartal for ett år siden var investeringene 10,8 prosent lavere. Prisen på et fat nordsjøolje har økt fra under 50 dollar i januar til 65 dollar i mai, noe som fortsatt er betydelig lavere enn for ett år siden. Dette er også i tråd med prisanslaget i vår forrige prognose og vi venter fortsatt et betydelig fall i investeringene i år. Neste år ventes de å falle videre, men ikke like mye som i år etter hvert som oljeprisen tar seg noe opp.

Svak utvikling i boliginvesteringene

Boliginvesteringene falt gjennom hele fjoråret og ble lavere enn i 2013. I første kvartal i år var det igjen en liten oppgang i husholdningens boliginvesteringer. Igangsatt bruksareal til bolig, som er en indikator for framtidige boliginvesteringer, har vist en nedadgående trend fra høsten 2012 til høsten 2014. Et fallende antall igangsettingstillatelser i fjor vil dempe veksten i boliginvesteringene i år, da flere prosjekter blir gjennomført med et visst tidsetterslep. Trenden har snudd i år, og antallet igangsettingstillatelser til nye boliger har vært økende fram til april. Både ordretilgangen og ordreservene for byggevirksomhet var høyere i første kvartal i år enn i første kvartal i fjor. Det tyder på at byggevirksomheten vil ta seg opp et stykke fram i tid, og bidrar til at vi venter ny vekst i boliginvesteringene til neste år.

SSBs sesongjusterte boligprisindeks viser at boligprisene for landet samlet økte med 1,6 prosent fra fjerde kvartal i fjor til første kvartal i år. Norges Bank senket styringsrenten i desember i fjor og bankene som operer i Norge har siden redusert utlånsrenten på boliglån. Vi venter at fortsatt lave utlånsrenter bidrar til at etterspørselen etter boliger holdes oppe, slik at det blir en moderat boligprisoppgang gjennom 2015 før prisen stiger ytterligere i 2016. Det vil også bidra til ny vekst i boliginvesteringene neste år.

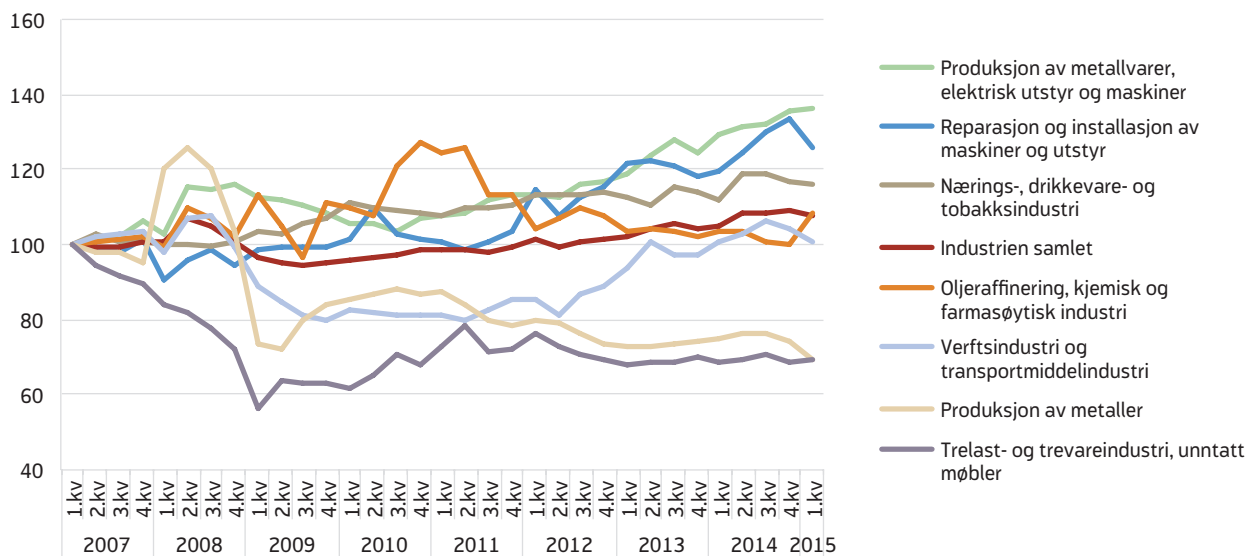
Oppbremsing i industrien

Industriproduksjonen falt i første kvartal i år etter en oppbremsing gjennom siste halvår i fjor. En produksjonsnedgang blant de fleste av industrinæringene bidro til dette (se figur 8). Innen verfts- og transportmiddelindustri og innen reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr falt produksjonen sammenliknet med siste kvartal i fjor. Aktiviteten avtok innen produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner i samme periode. Disse tre næringene leverer til petroleumssektoren og de utgjør til sammen over halvparten av industriproduksjonen, målt ved bruttoproduktet.

En aktivitetsnedgang blant produsenter av konsumvarer bidro også til fallet i den samlede industriproduksjonen. Her fortsatte nedgangen i produksjonen innen næringsmiddelindustrien for tredje kvartal på rad. Det var også et aktivitetsfall for produsenter av innsatsvarer, den tradisjonelle delen av industrien. Tydeligst var dette innen produksjon av metaller. Innen oljeraffineri, kjemisk og farmasøytisk industri var det imidlertid en sterk oppgang etter flere kvartaler med fall i produksjonen, som bidro til å dempe nedgangen i den totale industriproduksjonen.

SSBs ordreindeks viser at for industrien samlet avtok ordretilgangen både fra hjemmemarkedet og eksportmarkedet i første kvartal i år sammenliknet med første

Figur 8. Bruttoproduktet i industrien. Utvalgte industrinæring. Sesongjustert. Indeksert: 1. kvartal 2007=100

Kilde: SSB (KNR)

kvartal i fjor. Det var også en nedgang i ordreservervene fra hjemmemarkedet, men en oppgang fra eksportmarkedet i samme periode. Ordretilgangen til olje- og gassleverandørene var betydelig lavere i første kvartal i år enn på samme tid i fjor. Men både ordretilgangen og ordreservervene var høyere i samme periode innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri.

SSBs konjunkturbarometer, basert på industrilederes innrapporteringer, vitner om nedjusterte investeringsplaner og forventninger om fall i både ordretilgangen og i sysselsettingen i andre kvartal i år. Dette tyder på avtakende aktivitet framover.

Vi forventer noe økt produksjon innen eksportrettet industri som følge av at både en svak kronekurs og høyere vekst internasjonalt vil bidra til høyere etterspørsel fra utlandet. Men vi venter ikke at dette vil veie opp for det reduserte aktivitetsnivået i leverandørnæringene, slik at for industrien samlet venter vi en lavere vekst i produksjonen i år enn i fjor, før produksjonsveksten igjen tiltar i 2016.

Svak utvikling i industriinvesteringene

Etter en tiltakende vekst i de totale industriinvesteringene gjennom fjoråret, falt de betydelig i første kvartal i år. En sterk nedgang i investeringene innenfor næringsmiddelindustrien og innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri, som sto for nesten 40 prosent av de totale industriinvesteringene i første kvartal, bidro til fallet. En oppgang i investeringene innen næringen produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner dempet fallet i de totale industriinvesteringene noe.

SSBs investeringstelling for industrien fra mai tyder likevel på en oppgang i investeringene innenfor eksportrettede næringer som oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri og metallindustri i år, målt i løpende priser. Mens anslagene for maskinindustri, bygging av skip og oljeplattformer, samt maskinreparasjon og -installasjon tyder på en nedgang i investeringene for disse næringene i år. Vi venter derfor kun en liten oppgang i de totale industriinvesteringene i år, og en større oppgang til neste år.

Fortsatt moderat vekst i privat konsum

Husholdningenes forbruk utgjør halvparten av Fastlands-BNP, slik at deres forbruksbeslutninger har stor betydning for veksten i norsk økonomi. Husholdningene økte sitt konsum med 1,9 prosent i 2014, en lavere vekst enn i 2013. At veksten ikke ble høyere må ses i sammenheng med at varekonsumet falt i tredje kvartal. Varekonsumet tok seg opp i siste kvartal i fjor og veksten fortsatte i første kvartal i år. Det bidro til at det samlede konsumet i husholdningene økte i samme periode.

Husholdningenes forbruks- og sparingsavgjørelser avhenger av deres disponible realinntekt, det vil si inntekt etter å ha tatt hensyn til prisvekst, samt av deres formue og rentenivå. Den viktigste inntektskilden til husholdningene er lønnsinntekter. Den nominelle lønnsveksten ble på 3,1 prosent i fjor, en historisk veldig lav lønnsvekst. Nedgangskonjunkturen i år antas å føre til en fortsatt moderat lønnsvekst i år, i tråd med en svakere sysselsettingsvekst og den økende trenden i ledigheten. Samtidig vil en fortsatt svak kronekurs medføre høyere importpriser og bidra til høyere prisvekst i år. Dette vil føre til at disponibel realinntekt i husholdningene vil vokse saktere i år enn i fjor. Spareraten, som er sparing som andel av disponibel inntekt, har vært relativt høy de siste årene og vi venter at sparingen vil holde seg høy i år og neste år. Alle disse faktorene vil bidra til en moderat vekst i privat konsum i år.

I tillegg til de løpende inntektene, tar husholdningene hensyn til sin formue når de bestemmer sitt forbruk, og en stor del av husholdningenes formue består av eiendom. Den litt lavere veksten i boligprisene som vi legger til grunn i vår prognose vil derfor også bidra til mer moderat vekst i privat konsum i år. Vi venter lavere prisvekst og noe høyere lønnsvekst til neste år, samt høyere sysselsettingsvekst, slik at det private forbruket igjen vil ta seg noe opp.

Vekst i offentlige utgifter

Konsumet i offentlig forvaltning økte med 2,7 prosent i fjor, den høyeste vekstraten siden 2009. Bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning økte med 8,2 prosent. Disse størrelsene utgjør til sammen 30 prosent av Fastlands-BNP og var et viktig bidrag til veksten i

fastlandsøkonomien i fjor. I vår prognose legger vi til grunn at offentlig konsum vil vokse litt mindre i år, som anslått i Revidert nasjonalbudsjett 2015. Investeringene i offentlig forvaltning vokste sterkere i 2014 enn i 2013, men falt gjennom siste halvår i fjor. Dette snudde i første kvartal i år og vi venter at det blir en positiv vekst i offentlige investeringer i år og neste år, men at veksten blir lavere enn i 2014.

Høyere eksport av tradisjonelle varer

Etter et fall i den samlede eksporten i 2013, økte den igjen i fjor. Særlig eksporten av tradisjonelle industri-varer økte gjennom fjoråret. I første kvartal i år bidro et fall i eksporten av olje og gass til nedgang i den samlede eksporten, men det var fortsatt vekst for flere av de tradisjonelle industrivareproduzentene. Denne oppgangen kan sees i sammenheng med en svakere kronekurs enn tidligere år. Eksporten av tjenester bidro til å trekke den samlede eksporten ned i første kvartal.

Vi legger IMF's vekstprognose fra april til grunn og venter litt høyere vekst i etterspørselen fra det internasjonale markedet framover. I tillegg ventes en fortsatt svak kronekurs å bidra til noe høyere etterspørsel fra utlandet. Det vil medføre vekst i eksportvolumet av norske varer og tjenester i år og neste år, og det gjelder særlig for tradisjonelle eksportvarer.

Lav vekst i Fastlands-Norge

Selv om oljeprisen har steget siden bunnen i januar er den fortsatt betydelig lavere enn i perioden 2011 til 2014. Vi venter derfor en nedgang i oljeinvesteringene i år og neste år. Aktiviteten i oljenæringen og leverandørnæringene har avtatt, og vi venter lavere produktionsvekst i industrien samlet som følge av fall i etterspørselen fra hjemmemarkedet. Kronen har styrket seg i takt med oppgangen i oljeprisen, men er fortsatt svakere mot flere viktige valutaer enn de seneste årene. Dette ventes å bidra til økt eksport av tradisjonelle varer, men vil ikke veie opp for aktivitetsfallet i leverandørindustrien. Boliginvesteringene falt i 2014 og på grunn av lav vekst i boligprisene og lav igangsetting av nye boligprosjekter, venter vi ikke ny oppgang før til neste år. Dette er faktorer som vil bidra til lavere vekst i fastlandsøkonomien og i sysselsettingen. Privat konsum ventes å vokse moderat i år

som følge av lavere vekst i sysselsettingen, moderat vekst i lønningene og høyere prisvekst. Dette vil også bidra til lavere aktivitet i fastlandsøkonomien, slik at nedgangskonjunkturen vedvarer i år. Til neste år ventes høyere vekst i privat konsum og i boliginvesteringene, sammen med noe høyere vekst internasjonalt, å bidra til oppgang i fastlandsøkonomien med en vekst omtrent som trendveksten i Fastlands-BNP.

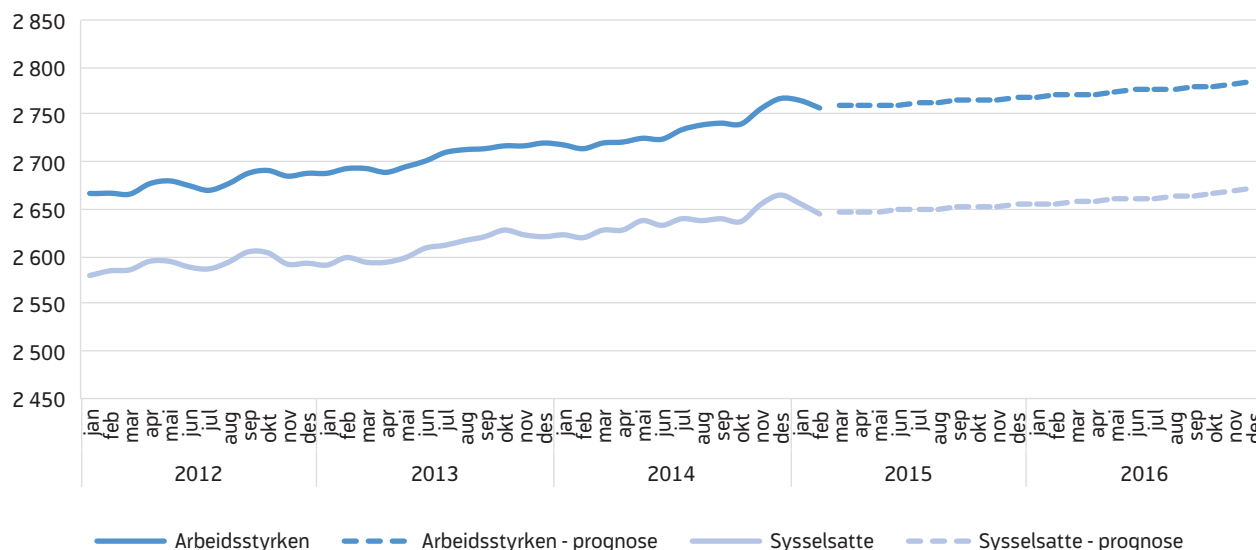
NAV's arbeidsmarkedsprognose

Ifølge AKU-tall har utviklingen på arbeidsmarkedet i årets første kvartal vært svakere enn vi ventet i vår forrige prognose. Sysselsettingen falt med 8 000 personer fra fjerde til første kvartal i år, mens arbeidsstyrken fortsatte å vokse, om enn svakt. Arbeidsledigheten målt ved AKU viste dermed en stor økning, og var allerede i første kvartal høyere enn vårt anslag for årgjennomsnittet. Våre forventninger om utviklingen i fastlandsøkonomien i år og neste år er imidlertid lite endret fra vår forrige prognose. Vi legger til grunn at veksten i Fastlands-BNP blir lavere i år enn i fjor, men at veksten tar seg noe opp neste år, og vi venter derfor at utviklingen på arbeidsmarkedet resten av 2015 og i 2016 blir som tidligere anslått. Vi har imidlertid justert vår prognose for arbeidsmarkedet i tråd med nivået på AKU-variablene i første kvartal (se figur 9).

NAV's bedriftsundersøkelse våren 2015 viser at bedriftenes sysselsettingsforventninger er lavere enn i fjor. Andelen bedrifter som venter å nedbemanne er den samme som våren 2014, men det er flere bedrifter som forventer uendret bemanning og færre som venter å oppbemanne. I tillegg ble det estimert en lavere mangel på arbeidskraft i år enn for ett år siden. Resultatene fra bedriftsundersøkelsen støtter dermed en nedjustering av veksten i sysselsetting i år. Vi venter at den gjennomsnittlige veksten i antall sysselsatte målt ved AKU går ned fra 27 000 i fjor til 12 000 i år og 14 000 neste år (se tabell 3).

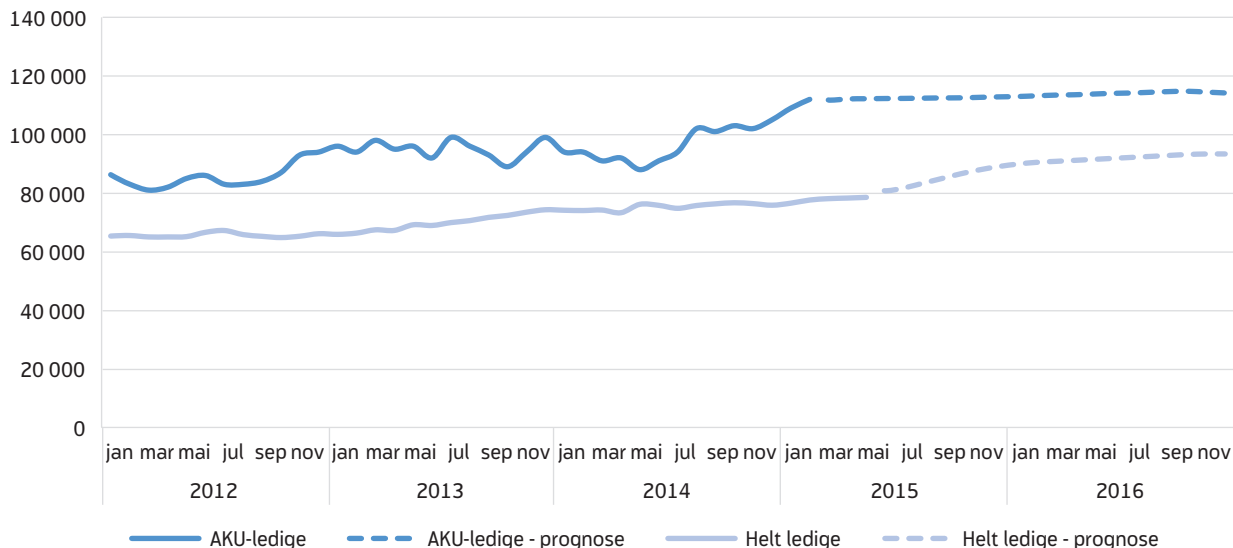
Yrkesdeltakelsen, andelen personer mellom 15 og 74 år som er med i arbeidsstyrken, har vært fallende siden 2009. Endringer i alderssammensetningen i befolkning, med en økende andel seniorer, bidrar til dette. Svakere konjunkturer bidrar også til at færre deltar på arbeidsmarkedet. Vi venter at yrkesdeltakel-

Figur 9. Utviklingen i arbeidsstyrken og sysselsettingen ifølge AKU.1 000 personer. Sesongjusterte tall

Kilde: SSB og NAV

Figur 10. Utviklingen i antall registrerte helt ledige og ledige ifølge AKU. Sesongjusterte tall

Kilde: SSB og NAV

sen vil fortsette å falle i år og neste år. På grunn av dette, sammen med noe lavere befolkningsvekst i år og neste år, venter vi at veksten i antall personer i arbeidsstyrken avtar fra 30 000 personer i 2014 til 28 000 i år og 14 500 neste år. Selv om den årlige veksten er lavere i 2016, innebærer anslaget at antall personer i arbeidsstyrken øker mer gjennom 2016 enn gjennom 2015.

Da vi antar at arbeidsstyrken vil vokse noe mer enn sysselsettingen i år og neste år, venter vi at AKU-ledigheten vil fortsette å øke fram til 2016. Men siden AKU-ledigheten allerede har kommet opp på et høyt nivå, venter vi kun en svakt oppadgående trend ut prognoseperioden (se figur 10).

Den registrerte ledigheten økte med 2 900 personer i perioden januar til april, korrigert for sesongvariasjoner.

Denne oppgangen er litt mindre enn vi ventet i vår forrige prognose, og kun en tredjedel av økningen i AKU-ledigheten i første kvartal. Vi legger til grunn at AKU-ledigheten og den registrerte ledigheten følger samme trend, og venter derfor at avviket som har oppstått mellom de to ledighetsmålene vil minke i løpet av året. Vi venter at den registrerte ledigheten vil øke fra 75 300 i årssnitt i fjor til 82 000 i år, tilsvarende en ledighetsrate på 3,0 prosent (se tabell 2). Anslaget er uendret fra prognosen publisert i februar, men den løpende utviklingen gjennom året innebærer at antallet helt ledige stiger mer enn AKU-ledigheten i resten av 2015, justert for sesongvariasjoner. Vi venter at ledigheten øker mindre gjennom 2016 enn i år, siden vi går inn i 2016 med et høyt ledighetsnivå. I gjennomsnitt anslår vi at det vil være 92 000 registrerte helt ledige i 2016 og at ledighetsraten blir på 3,3 prosent.

Tabell 2. NAVs prognose for gjennomsnittlig antall arbeidsledige i 2015 og 2016. Faktiske tall for 2013 og 2014

	2013	2014	2015	2016
Registrerte helt ledige	69 800	75 300	82 000	92 000
Registrerte helt ledige i prosent av arbeidsstyrken	2,6 %	2,8 %	3,0 %	3,3 %
AKU-arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	3,5 %	3,5 %	4,1 %	4,1 %

Kilde: NAV

Tabell 3. NAVs prognose for årlig endring i arbeidsstyrken, sysselsatte og arbeidsledige. Faktiske tall for 2013 og 2014

	2013	2014	2015	2016
Arbeidsstyrken (AKU)	1,0 %	1,1 %	1,0 %	0,5 %
Sysselsatte (AKU)	0,7 %	1,0 %	0,4 %	0,5 %
AKU-arbeidsledige	10,5 %	1,1 %	16,4 %	1,6 %
Registrerte helt ledige (NAV)	6,1 %	7,9 %	8,9 %	12,2 %

Kilde: NAV

Tabell 4. Befolkning i yrkesaktiv alder, arbeidsstyrken, sysselsatte og arbeidsledige ifølge AKU

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Befolkning 15–74 år	3 505 000	3 559 000	3 618 000	3 680 000	3 743 000	3 798 000	3 850 000
Arbeidsstyrken	2 591 000	2 590 000	2 602 000	2 629 000	2 677 000	2 704 000	2 734 000
Sysselsatte	2 524 000	2 508 000	2 508 000	2 543 000	2 591 000	2 610 000	2 637 000
Yrkesdeltakelsen	73,9 %	72,8 %	71,9 %	71,4 %	71,5 %	71,2 %	71,0 %
AKU-arbeidsledige	67 000	82 000	94 000	86 000	86 000	95 000	96 000
Registrerte helt ledige (NAV)	42 521	69 267	74 643	69 395	65 682	69 719	75 254

Kilde: SSB og NAV

Bransjevise forskjeller

Sysselsettingen innen næringen utvinning av olje og gass falt gjennom fjoråret. I NAVs bedriftsundersøkelse fra våren 2015 hadde spesielt bedrifter innen bergverksdrift og utvinning av olje og gass, samt olje-relaterte industrinæringer, mer pessimistiske sysselsettingsforventninger enn i fjor. Resultatene fra bedriftsundersøkelsen, og den lavere aktiviteten nedgangen i oljeinvesteringene bidrar til i år og neste år, tyder ikke på økt sysselsetting i næringen i år. Antall registrerte ledige med bakgrunn fra ingeniør- og ikt-fag og fra industriarbeid, begge yrker knyttet til oljenæringen og leverandørene, har vist en klart økende trend siden henholdsvis mai og august i fjor, og vi venter at denne trenden fortsetter i år.

Sysselsettingen har økt gjennom de siste to årene i næringen helse- og omsorgstjenester, ifølge tall fra nasjonalregnskapet. Dette er den næringen som sysselsetter flest personer i Norge, 20 prosent målt som andel av totalt antall sysselsatte. Resultatene fra NAVs bedriftsundersøkelse viser at andelen virksomheter som venter vekst i sysselsettingen det kommende året er lavere enn den var i fjor, men den er fortsatt positiv. Vi venter at sysselsettingen vil fortsette å øke de neste årene i denne næringen.

I første kvartal i år var det igjen en nedgang i sysselsettingen innen varehandel etter en liten oppgang i fjerde kvartal. Antallet helt ledige med bakgrunn fra butikk- og salgsarbeid har hatt en relativt stabil utvikling så langt i år, korrigert for sesongvariasjoner. Vi venter at veksten i privat konsum kun vil være litt høyere i år enn i fjor, og at veksten tar seg opp neste år. Det kan føre til at ledigheten fortsetter å stige innen butikk- og salgsarbeid i år, men at sysselsettingen kan tilta neste år.

Makromodellen MODAG

Denne prognosen er basert på modellsimuleringer vi har gjort med den makroøkonometriske modellen MODAG. MODAG er en modell for norsk økonomi utviklet av Statistisk sentralbyrå (SSB). Modellen er estimert på årlige nasjonalregnskapsdata og er basert på økonomisk teori. For mer informasjon om MODAG, se se <http://www.ssb.no/forskning/beregningsmodeller/modag>.

Likning for registrerte helt ledige

Helt ledige er en sentral variabel i NAVs prognoser. MODAG inkluderer ikke registrert ledighet. Arbeidsledigheten ifølge arbeidskraftsundersøkelsen (AKU-ledigheten) er den eneste ledighetsvariabelen i MODAG. NAV har utarbeidet en ny likning for registrert ledighet og inkludert denne i MODAG. Likningen er en likevektkorrigeringsmodell der den løpende endringen i antall helt ledige er estimert å følge av den løpende endringen i AKU-ledigheten og avviket mellom nivåene på AKU-ledighet og registrert ledighet året før. Likningen inkluderer også et restledd, slik at modellbrukeren kan justere helt ledige dersom for eksempel løpende konjunkturstatistikk indikerer at helt ledige blir annerledes enn den estimerte likningen tilsier. NAVs anslag på registrerte helt ledige er basert på denne likningen, se dokumentasjon publisert på

<https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Kunnskap/Analyser/Analyser++arbeidsmarkedet.355.596.cms>.

Sysselsettingen i bygge- og anleggsnæringen vokste gjennom hele fjoråret, men i en avtakende rate. Ledigheten har steget hver måned hittil i år. Vi venter at sysselsettingen vil falle og ledigheten stige innen bygge- og anleggsbransjen i år som følge av den nedgangen vi forventer i boliginvesteringene i år. Når boliginvesteringene igjen øker til neste år, venter vi at det bidrar til vekst i sysselsettingen igjen og nedgang i ledigheten.